

TUTKIMUS SUOMALAISEN TURVALLISUUDEN KEHITTÄJÄNÄ

Lyhennelmä

Tutkimus kehittää turvallisuutta vain teoksi muuttamalla. Tekojen ja tutkimustulosten välissä on päätöksenteko ja resursointi. Tämä edellyttää tutkimukselta ja tutkijalta kykyä kommunikoida tuloksensa niiden käyttäjän kielellä ja oikeaan aikaan. Tulosten tulee olla myös toteutettavissa, on syytä muistaa maamme resurssit. Välillinen tapa kehittää turvallisuutta on vaikuttaa tutkimuksella siihen, ettei huonoja päätöksiä tehdä ja siten tuhjata resursseja. Tämä edellyttää vielä taitavampaa viestintää paitsi tutkimuksen tuloksista myös sen lähtökohdista, mikäli nämä poikkeavat siitä mitä päättäjät ja/tai suomalainen turvallisuuskulttuuri normaalisti ajattelevat. Tarkastelen siis ensi sijassa tutkimuksen vaikuttavuutta alkaen tutkimuksen suunnastamisesta aina siihen saakka, kun tulokset muuttuvat teoksi.

Johdattelu

Olen nyt kolmatta kertaa puhumassa sotatieteen päivien päälavalla. Edellisistä kerroista mieleen on erityisesti painunut reflektiona John Wardenille pitämäni esitelmä suomalaisesta taktiikan ajattelutavasta. Nyt saan itse avata päivien teeman.

"Tutkijan ei pidä ruveta politikoimaan" otsikoi Helsingin sanomat 18.3.2018 hallintotieteiden tohtorin (h.c.) ja opetushallituksen ylijohtajan Arvo Jäppisen soteuudistukseen liittyvän mielipidekirjoituksen. Kun professori esitti, että sote pitäisi kaataa, Jäppisen mielestä tutkijalla oli oikeus poliittiseen mielipiteeseen, mutta poliittisen kannanottonsa myötä hän menetti uskottavuutensa asian tutkijana. Aika usein huomaa jopa kannanottoja, jossa jo asiakkuus ja tutkimustavoitteen asettaminen loukkaa tieteen vapautta komplementoiden tutkijan. Julkisuutta pidetään mertonilaisessa tiedeajattelussa ennakkoehtona, jolloin ei-julkinen ei ole tiedettä.

Uunituoreessa kirjassaan "Sivistyksen puolustus" professorit Sari Kivistö ja Sami Pihlström julistavat *"sivistysprojektiin sitoutumisen"* yliopistojen tärkeimmäksi tehtäväksi, itseisarvoksi, ja sen välineeksi akateemisen vapauden ytimessä olevan *"akateemisen elämänmuodon"*. Heille *"humanistinen sivistyshanke on kaiken muun tutkimuksen ja sen soveltamisen välttämätön ennakkoehto"*. Matti Vesa Volanen nimittää mielipidekirjoituksessaan (HS 12.5.) yleissivistyksen *"radikaaliksi humanismiksi, jonka tehtävänä on toden, hyvän ja kauniin elämän vaatiminen"*. Onneksi kirjan sivulla 156 meidät sotatieteilijät luokitellaan myös tiedon välinearvon käyttäjinä haitantekijöiksi, joten jätän vuoropuhelun tähän: näinkin tutkimuksen voi mieltää.

Suomen akatemian osin rahoittamassa kirjassa "Tieteestä tuotteeksi" (Yliopistopaino 2006) käsitellään yliopistojen kolmatta tehtävää, joka sisältää patentoimiseen ja tiedepohjaisen yritystoiminnan edistämiseen liittyviä tehtäviä. Humboldttilainen sivistysyliopisto oli suomessakin maailmansodan jälkeen vallalla tullakseen haastetuksi

ensin 1960-luvulla suurilla opiskelijamäärillä ja painopisteytyksillä, sitten teknologian rahoituksen kasvulla ja lopulta tehokkuuden ja tuloksellisuuden sekä vaikuttavuuden mittaamisella. Kun sivistysyliopisto pyrkii ”*maailman peruseriaatteiden ymmärtämiseen*”, ”*vaikuttaja- tai yritysyliopiston tutkimus pyrkii sovellusten tuottamiseen*” korostaen tieteiden välisyyttä ja yhteiskunnan tarpeiden huomioimista.

Minun mielestäni suomalaisen sotatutkimuksen tärkein tehtävä on ymmärtää tavoitteet ja käyttää parasta ei-julkistakin tietoa varsinkin, jos tavoitteena on vaikuttaa päätöksiin ja kehittää todellista tehtyä turvallisuutta: jos helikopteri on jo päätetty hankkija tai sellainen jo on, kannattaa tutkia sen käyttöä eikä esittää jotakin muuta ratkaisua. Myös Venäjä vaikuttaa varsin pysyvältä, sen käyttäminen uhkana ei edellytä erityisempiä perusteluja. Mutta myönnytyksenä en puhu jatkossa tieteestä tai perustutkimuksesta, vain laadukkaasta tutkimuksesta.

Esitykseni kuulostaa ehkäpä enemmän puheelta kuin tutkimustulosten julkaisemiselta. Vaikutelmalle on perusteensa, koska etenen itselleni tuttujen esimerkkien kautta. Toinen tapa olisi ollut kaivaa 4½ vuoden muistiinpanot johtamani tutkimuslaitoksen menestyksistä ja tehdä niistä analyysia, mutta tuolloin olisin puhunut vain sotateknisestä tutkimuksesta ja siitäkin varsin rajatulta näkökannalta. Annan kuitenkin kaikille neuvon: kertokaa tutkimusten tuloksista päättäjille vasta sitten kun esimerkiksi sotavaruste on saatu käyttöön ollen johtajan jokaisen esityksen kohtana, silloin tutkimus on osa menestystä! Toimii.

En myöskään valinnut tietä referoida kansainvälistä tutkimusta asiasta, koska näen nämä Suomalaisen sotatieteen päivinä enkä osaa hepreaa tai seuraa Singaporelaista tutkimusta, joita kuitenkin itse pidän parhaina referensseinä meille. Yhdysvaltojen sotamarkkinavetoinen tekniseen ylivoimaan pyrkivä ja hyökkäystä palveleva tutkimus ei minusta sovi meille referenssiksi lainkaan.

Puhun vaikuttavuudesta ja pitäydyn niille sotatieteen aloille, joilla itse olen tutkinut.

Tutkimus kehittää turvallisuutta vain teoiksi muuttamalla. Tekojen ja tutkimustulosten välissä on päätöksenteko ja resursointi. Pääsääntöisesti vain sellaiset tutkimustulokset, jotka välittyvät tekoihin saakka, kehittävät turvallisuutta. Toki tekojen takana on sanoja ja käsitteitä, mutta niistä vain hyvin harvoista johtaa polku tekoihin. Akateemisesti ”voittaneesta” käsitteestä sotatieteissä ei juuri koskaan, pääosa näistä teorioista ja termeistä ovatkin syntyneet vasta jälkikäteen tekoja eli tyypillisesti käytyjä sotia arvioiden.

Välillinen tapa kehittää turvallisuutta on vaikuttaa tutkimuksella siihen, ettei huonoja päätöksiä tehdä ja siten tuhjata resursseja. Tämä edellyttää vielä taitavampaa viestintää paitsi tutkimuksen tuloksista myös tutkimuksen lähtökohdista, mikäli nämä poikkeavat siitä mitä päättäjät ja/tai suomalainen turvallisuuskulttuuri normaalisti ajattelevat.

Tarkastelen siis tutkimuksen vaikuttavuutta alkaen tutkimuksen suuntaamisesta aina siihen saakka, kun tulokset muuttuvat teoiksi. Käytän esimerkkinä yhtä itselleni tuttua sotatekniikan ja yhtä taktiikan työtä, spekuloin vähäsen ja tarkastelen lopuksi laajemmin sitä puolustuksen ja nykyisin kokonaisturvallisuutena tunnetun kokonai-

suuden ennakkointia, joka 2000-luvun alussa kurotti kohti tätä hetkeä – ennakoinnista kuulemme lisää heti seuraavassa sessiossa.

Ohjelmistoradio: Pitkä jänne, yhteistyöhakuisuus ja tinkimätön toteutus

Parikymmentä vuotta sitten alettiin ajatella, että tämän päivän sotilasradio muistuttaa enemmänkin tuon ajan tietokonetta kuin silloista käsitystä radiosta. Radiolaitteessa on toki edelleen niin sanottua rautaa, mutta se varsinainen radio on nyt ohjelma, joka tilaisuuden mukaan optimoi häirinnänsietoa, paljastuvuutta tai hyötykaistaa toimien samalla sekä päätelaitteena että keskuksena. Myös antenni ajattelee yhä enemmän. Nykyisin sama laite saattaa vielä joutoajallaan tiedustella tai häiritä muita kaltaisiaan.

Merivoimat aloitti tutkimushankeen, jota MATINE tuki ja joka laajeni varsin nopeasti koskemaan kaikkia puolustushaaroja. Mukana ollut yliopisto muuttui matkan aikana teoretisoijasta ohjelmoijaksi tuottaen matkalla myös arvostettuja tutkimusartikkeleita ja väitöskirjoja. Myös teollisuus otettiin varsin alussa mukaan.

Eurooppalainen puolustusvirastomme EDA heräsi asiaan myöhemmin ja me saatoimme paitsi antaa tutkimustuloksia pääsymaksuna meitä monin kerroin isompaan projektiin myös aidosti vaikuttaa tavoiteltavaan lopputulokseen. Tulokset annettiin vaihtokauppana myös Yhdysvaltoihin vastineena vapautuksista tietoihin ja sotavästeisiin. Tutkimus siis tuotti suorituskykyä muillakin aloilla kuin suoraan omallaan. Samalla syntyi pelotetta, koska kumppanuuden syventyminen ennen muuta Yhdysvaltojen kanssa vaikuttaa välittömästi sen sotilaallisiin vastustajiin.

Ensimmäinen toimiva eurooppalainen ohjelmistoradion demonstraattori oli suomalainen. Emme olleet paljoakaan Yhdysvaltojen perässä. Menestyksemme salaisuus oli se, että kännykät olivat kehityksessä vastaaviksi siviililaitteiksi ja kykenimme käyttämään niihin tehtyä tutkimusta ja kehitystä tukena.

Isossa hankkeessa oli haasteensa ja usein kysyttiin, mitä kaikkea tutkimukseen käytetyillä resursseilla, siis ennen muuta rahalla, olisikaan juuri silloin saanut hankittua tai pikemminkin, miltä toiminnallisilta leikkauksilta kuten harjoituksista tutkimuksesta luopumalla olisikaan säästyty. Investointi sekoittuu meilläkin usein kulumenoon, jota kutsumme tilinpidossamme toiminnaksi.

Demonstraattori muuttui prototyyppiksi ja sitten nollasarjaksi. Hankinta onnistui huolimatta kiristyneistä kilpailutusvaateista ja linjauksesta ostaa vain valmista ja sotakentillä jo koeteltua. Jokaisessa käänteessä oli arvostelijansa, mutta takana ollut maailmanluokan tutkimus ja kehittämistyö antoi mahdollisuuden hankkia aikaansa edellä olevaa tekniikkaa. Nyt kokonaisuudella on nimiäkin, kuten m18.

Olen edellä jo kuvannut tutkimuksen ulkopuolisia haasteita, joista yhdenkin toteutuminen olisi tehnyt tutkimuksesta joko tuloksetonta tai korkeintaan valmistaneet meitä fiksumpaan hankkimiseen. Nostan näiden lisäksi yhden asian vielä esiin: tutkijoiden kyvykkyyden vähintään jalkautua seuraavaan vaiheeseen varmistamaan, että tutkimuksen tulokset on ymmärretty, sekä tämän lisäksi luovuttaa jo tiedettyä tekemiseksi ilman että koko ongelma on vielä ratkaistu. Tarkoitin siis tutkijan kyvykkyyttä valita oikeaan suuntaan johtava polku, opastaa tekijöitä sille ja korjata tarvittaessa suuntaa yhdessä tekijöiden kanssa. Jos välimatka tekijöihin kasvaa lii-

an suureksi, se ei välttämättä tarkoita, että toiset ovat tyhmempiä tai laiskempia. Se saattaa tarkoittaa, että polku on toteutukselle liian kallis. Tutkijan on oltava myös varuillaan, ellei palatessaan löydäkään tekijöitä siitä mihin heidät jätti: he ovat saataneet valita toisen polun ja jatkaa jo rakentamista suuntaan, johon tutkija ei ollut heitä johdattamassa. Tällaisesta tutkimuksesta on harvoin hyötyä.

Mitä me voimme tästä tarinasta tutkimuksellisesti oppia?

Tutkimus ei ole oma prosessinsa. Tutkimus on osa sitä prosessia, joka lopulta tuottaa suorituskyvyn. Varmin tapa munata on unohtaa tämä ja tyytyä vain kirjoittamaan vaikeaselkoinen raportti omille kollegoille tai jopa kansainväliselle foorumille.

Toinen varma tapa tehdä vaikuttamatonta tutkimusta on antaa periksi väärässä kohdassa. Tutkimus vie aina aikaa. Kun johdon tehtävänä on myös uskaltaa keskeyttää turha tutkimus, johtoa on tuettava joka käänteessä osoittamalla, että tutkimus etenee ja että sillä on mahdollista saavuttaa suorituskykytavoitteet. Näytöt johdolle annetaan yleiskielellä ja mieluusti demonstroiden, ei tiedelatinaksi.

Kolmas on unohtaa suomalaisen puolustuksen erityispiirteet ja heittäytyä kansainvälisesti kiinnostavimpien ongelmien ratkaisijaksi. Hetkellisesti näin on mahdollista saavuttaa jopa menestystä kuten ohjelmistoradioprojektissakin kävi, mutta pian huomaamme, että lopputulokset kuittaa joku muu kuin me eikä syntyvä suorituskyky vastaakaan meidän erityisiä tavoitteitamme. En siis kiellä tiedemenestymistä, mutta sen pitää syntyä omalla polullamme siihen lisäten. Oma menestys on myös usein lunastettavissa muualla, suurimmatkaan eivät aina osaa ja oivalla kaikkea.

Neljäs on nähdä tutkimus vain työvuosina ja tutkijoiden osaaminen ostamisena. Juuri tuo osaaminen on tutkimuksen keskeinen suorituskyky, jota pitää vaalia ja siten myös vaatia. Hyvä tapa tähän on laittaa tutkijoita esittämään osaamistaan kansainvälisesti, mutta tieteellisten urien tekemien on kuitenkin eri juttu. Mikäli osaaminen lisäksi linkittyy kansallisesti korkeaan ja yleensä myös silloin leveään osaamiseen kuten ohjelmistoradiossa, on mahdollista menestyä.

Aktiivinen taistelu: Ollaan väärällä polulla

Kylmän sodan päätyttyä ei tarvittu enää valmiutta ja uskottiin, että yllätys on poistunut vastustajan keinovalikoimasta. Lopputuloksena oli professori Vesa Tynkkystä lainaten neljäs taistelulaji, passiivisuus. Meille taktiikan tutkimusryhmässä asia paljastui vuosituhaten alussa, kun analysoimme oikeiden operaatikkojen ratkaisuja osana salaista tavoitetilatutkimusta.

Piirsimme nopeasti vaihtoehdon, joka lähti liikkeelle voiman jakamisesta neljänneksiin ja nostamalla aktiivisuus takaisin puolustustaistelun keskiöön. Kuva on poimittu alkuperäisestä ideamuistiosta ja ikävä kyllä en voi edelleenkään valottaa itse tutkimusta juurikaan tätä enempiä, muste sen leimoissa on vielä tuoretta. Kuva oli se hypoteesi, jota lähdimme kumoamaan siinä onnistumatta.

Saimme pääesikunnan syvimmästä luolasta suoraan valmiuspäälliköltä Markku Kollilta luvan koota noin tusinan tutkijan joukon ja sen verran hänen rahaansa, että sillä pystyi maksamaan ilta- ja viikonlopputöiden kustannukset. Valitsimme parhaat ja kysytyistä kaikki lähtivät mukaan.

Teimme hyvän tutkimuksen ja luovutimme sen tulokset. Pitkään aikaan asiasta ei kuulunut mitään, mutta opetimme ajatusta silti kahdesti salatusti myyräntyötä tehden – kahdesti salatusti siksi, että taktiikan opetus on jo muutoinkin salattua, mutta lisäksi opetimme asiaa jota ei ollut hyväksytty, toki se oli yliopistossamme tutkittua. Sitten samaan ideaan päädyttiin vähän eri syistä Mikkelissä vieläpä riittävän korkealla kenraalitasolla, ja maavoimien puolustus muutettiin salaisen tutkimuksen perusteella hyvin nopeasti. Omatkin tuloksemme annoimme perustaksi, mutten edelleenkään varmasti tiedä miten niitä käytettiin. Joku historiatutkija paljastanee asian aikanaan.

Kolmannen kerran tuloksia käytettiin vuonna 2012 kun komentaja antoi luvan miettiä ”kaikkia mahdollisia tapoja ratkaista joukkojen käyttö” aina ammattiarmeijaan saakka fundamenttejakin vähintään kolkutellen.

Vuosikymmenen kuluessa tulokset voitiin myydä kolmesti, koska lähtöoletus oli oikea ja muutkin huomasivat sen pian johtoa myöten. Kestävyydellä ja halukkuudella paitsi kaivaa vanhat tulokset myös käydä ne itse jalkauttamassa ja muokkaamassa käyttöön oli mahdollista vaikuttaa. Oikeat ajatukset, tekisi mieli sanoa totuus, jos sellainen taktiikassa olisi, myös vaikuttavat joukkona, parvena, jota lopulta on vaikeaa vastustaa.

Mitä tästä esimerkistä voi oppia?

On lupa olla eri mieltä ja saada myös saada resursseja ajatella jo valitun rinnalla toisin, kunhan pelaa sääntöjen mukaan. Kiistanalaisellekin tutkimukselle saa luvan ja tukea, kun sen esittää avoimesti ja perustelee hyvin. Nykyisin Maanpuolustuskorkeakoululla on jopa normiin kirjoitettu oikeus ajatella puolet itse aina aiheita myöten, tosin koulun tutkimusresurssit ovat varsin pienet. Puolustusvoimat kestää kyllä kritiikkiä, sisäistäkin. Oikea aikautus on tässä yhtä tärkeä kuin sotimisessakin.

Asioita voi myös nostaa opetukseen. Leikkisästi voikin ajatella, että maanpuolustuskorkeakoulu mahdollistaa salatut vallankumoukset: kun uuden asian opettaa jo kolmannelle yleisesikuntaupseerikurssille, heidän esimiehensä valmistumisen jälkeen koostuvat jo ensimmäiseksi asiasta kuulleista eivätkä he ehkä tiedä, ettei ratkaisutapaa ole koskaan virallisesti hyväksytty. Tieto muuttuu tekemiseksi. En kuitenkaan suosittelen tätä tapaa käytettäväksi liian usein.

Kolmas oppi on sama kuin edellisessä esimerkissä, kestävyys tarjota tietoja ja tukea niiden käyttämisessä. Jos on oikeassa suunnassa, voittaa lopulta.

Neljänneksi vaikuttava tutkimus on puolustusvoimissa lähes aina ei-julkista ja usein salaista, mikäli parhaiden upseereiden vakavaa doktrinaalista kehittämistyötä uskaltaa sanoa tutkimukseksi, minä uskallan. Juuri tuo strateginen suunnittelu varsinkin sen alkuvaiheessa on se foorumi, jonne pitkäjänteisemmän tutkimuksen tulokset on vietävä ja sulautettava muihin tekijöihin kuten komentajan linjauksiin. Onneksi myös sotahistoriallista tutkimusta tehdään nykyään ei-julkisena ja lähempänä nykyhetkeä, jolloin silläkin on parempia mahdollisuuksia vaikuttaa päätöksiin.

Itse en juurikaan tee julkista taktiikan tutkimusta. Syitä on kolme. Paras tieto ei käytännössä koskaan ole julkista, ja minulle tutkimus on totuuden etsintää parhaan tiedon avulla. Julkinen on yleensä yleistä, jotta julkitiedeyhteisö kykenee sitä arvi-

oimaan, mutta minä olen voittamassa Suomen seuraavaa sotaa. Kolmanneksi tuolaista vaikuttavaa tiedefoorumia ei taktiikassa ole. Ensimmäinen syy on kuitenkin painavin, kieltäydyn erityisesti ottamasta salaisesta tiedosta tehtyä johtopäätöstä ja julkipesemästä sitä viittauksella johonkin julkietoon, joka ei muutoin kestä arviota.

Aina ei tutkimus tosin voi voittaa, koska oikea päätös riippuu monesta muustakin asiasta kuin tutkimusten tuloksista. Raha, puolustusvoimien kokonaisuus, komentajan oma tieto ja intuitio isosta kehityksestä sekä kumppanuussuhteet ovat painavia päätösperusteita, joista harvaan tutkimus voi vaikuttaa. Poliitiikka onneksi vaikuttaa aika vähän eikä sekään aina ole väärässä. Tutkijan pitää siis olla nöyrä niille asioille, jotka rajasi tutkimuksestaan pois. Osa rajautuu pois jo luontojaan, koska me kaikki näemme sotimisesta vain yhden kaistan, harvoin edes kahta, ja tieteenaloja on Maanpuolustuskorkeakoulussakin kahdeksisen kappaletta. Lisäksi tulevia todellisuuksia on harvoin vain yksi, sotia voi olla muitakin kuin se, joka yllätykseksi ilmaantui. Komentajan tehtävänä on valita isoja polkuja, joille oma osatutkimus ei ehkä sovi. On syytä luottaa hänen arvostelukykyynsä, kun päätös on tehty.

Spekulaatio: Todistetaan että päätöksenteko on väärässä

Idea: Tehdään monialainen suunnitelma tutkimuskokonaisuudesta, joka perustelee, miksi tietty suorituskyky on kokonaan tarpeeton tai ainakin sen resurssit kannattaa käyttää toisaalla tai vähintään toisin. Ilmiötä, jota vastaan tässä taistellaan, kutsutaan polkuriippuvuudeksi ja joskus myös perinteiksi.

Monialaisuus on tarpeen siksi, että suorituskyvyllä on aina ainakin neljä ulottuvuutta: doktrinaalinen, tekninen, osaamuksellinen ja jo olevaan kokonaisjärjestelmään integroitava. Jos siis aikoo kiistää jotakin ”jo päätettyä tai ainakin vahvasti aiottua” se on syytä tehdä usealla eri areenalla. Toki yksikin näistä ulottuvuuksista kokonaan turhana voi riittää, mikäli tutkijan väite on erittäin vahva.

Doktrinaalisen kiellon jyrkin muoto on osoittaa, että sodat ylipäättään tai ainakin Suomen kohdalla ovat loppuneet, jolloin koko puolustuskyky on turha. Jätän tämän näkökulman kuitenkin käsittelemättä tässä joukossa vain todeten, ettei ammattimme näytä olevan muuttumassa tarpeettomaksi edes täällä Euroopan kaukaisella reunalla, vaikka meistäkin moni sitä varmaan toivoisi.

Seuraava muoto on osoittaa, että juuri kyseinen sodankäynnin foorumi, amerikkaksi domain, on meille tarpeeton. Tässä tarkastelussa heikoimmilla ovat joko uusimmat kyber ja propaganda tai meille resurssisyistä mahdottomaksi koettu avaruus, ”joita ilmeisesti on hyvin tultu toimeen”. Väitteen heikkoutena on, että osoittaminen voidaan tehdä vain kiistettävästä käsin siihen perehtyen, jolloin tutkija helposti joutuu uuden vietäväksi. Myös älyllisesti syntyy suuri haaste, koska sodankäynnistä ei ilmeisesti ole historian aikana poistunut mitään, vaikka kehitys on koko ajan tuonut uutta. Avaruuteen liittyy nyt myös perinteiden vaalijalle suuri uhkatekijä, koska avaruus on avautumassa sekä teknisesti että kustannuksellisesti myös pienille maille. Kun budjetti ja henkilöresurssit ovat rajattuja, uuteen suunnattu on muualta pois, vaikka itse domain tuleekin suorituskykyä lisääväksi. Uusi leikkaa aina vanhaa.

Vähän lievempi tapa kiistää isojakin päätöksiä on osoittaa, että suorituskyvyn tarve on hoidettavissa jostakin muusta domainista käsin. Suomessa tämä saa yleensä

muodon "maalavetilta", Yhdysvalloissa taas muodon "ilmasta käsin" tarkoittaen samalla yhä useammin kaukaa. En ole löytänyt tälle ilmiölle sodankäynnillistä nimitystä, joten käytän termiä omnipotenssi, kaikkivoipaisuus. Ilmiö ei myöskään liity vain vakiintuneen suojaamiseen, sillä jokainen uusi domain jossakin vaiheessa nielaisee määritelmällisesti kaikki muut sisäänsä. Viimeisimpänä näin teki informaatio-sodankäynti, jossa kaikki sotiminen on vain taistelua mielistä muiden asettuessa tälle korkeintaan tukijoiksi, atomipommin ollessa kai tuon keskustelun huutomerkki!

En avaa tätä Suomen kohdalta enempää kuin kertomalla, että samassa yhteydessä, jossa aktiivisuutta myytiin viimeksi myös vaihtoehto "maatuli" käytiin läpi laajaan vaihtoehtodoktriinien joukkoon verraten, eikä se päässyt edes loppukilpailuun saakka. Merituli ja ilmatuli nimisiä vaihtoehtoja ei kukaan edes esittänyt, ne ovat vielä vertailematta. Huomionarvoista on, että tällainen tarkastelu vaatii siis kokonaisuuksien vertailua, se ei ole uskottavasti tehtävissä vain yhden asian kannalta.

Seuraava tapa on meille tutuin. Siinä kiistetään jonkun toisen alueen, yleensä domainin, resurssien kokonaisuus ja siten oikeus tehdä omia suorituskyky päätöksiä.

Tapaa ruokkii se, että pienessä maassa on usein tärkeämpää päättää mikä riittää ja mitä ei tehdä lainkaan kuin se, mitä tehdään. Päättäjät siis päättää ennen muuta puutteista ja puutteen jakamisesta, vaikka julkisuudessa esitelläänkin saatua. Kun aikoinaan selitin saksalaisille miksi materiaalinjakomme SAPissa ovat salaisia, vaikka jakovahvuudet eivät sitä ole, heillä kesti kauan ymmärtää, että juuri puutteet muodostivat salaisuutemme ytimen. Heillä joukoilla oli kaikki tarvittava, meillä ei.

Minusta on totta, että sotilaallisten suorituskykyjen kehittämistä ohjataan enemmän resurssipäätöksillä kuin tutkittuun tietoon perustuen. Kun edellisessä kohdassa kuvaamani perusratkaisu on johdossa tehty, jatketaan domaineissa ja niitä leikkaavissa alueissa kuten johtamisessa tai tiedustelussa eli karkeassa matriisissa. Jos tutkija sitten hyökkää jotakin jo päätettyä vastaan perustelemalla resurssien käytön parennyksen jossakin toisaalla, yleensä omalla vahvuusalueellaan kiistäen sen jonka asiantuntija ei kuitenkaan itse ole, on vaikeuksissa myös uskottavuutensa osalta. Tässä vaiheessa tällaisia tietoja ei yleensä haluta enää kuulla, koska ne haastavat eri tasolla tehdyt päätökset kuitenkin esittämättä ylätasolle mitään todellista uutta ratkaisuvaihtoehtoa.

Seuraava tapa on meille yleisin. Siinä kiistetään jonkun tietyn suorituskyvyn sisällä tehty valinta. Tutkimukselle onneksi tutkijat harvoin sekaantuvat itse hankintoihin pl. asiantuntijoina ja tällöin perehtyen myös siihen moninaisuuteen, joka jäi omassa tutkimuksessa pois rajatuksi. Tutkijat tosin välillä päätyvät suositteluun jotakin ihan konkreettista välinettä kritisoiden sitten jopa vuosien päästä ja ilman todellisia tietoja kaikista valintaan johtaneista tekijöistä niitä, joiden ammattina on hankkia suorituskykyä. Tällöin tutkijalta unohtuu kaksi asiaa: nöyryys siitä, ettei oma tutkimus kattanut kaikkea ja että siitäkin on aikaa sekä se, ettei tutkija ole hankintojen ammattilainen.

Mitä yritän tällä spekulatiolla kertoa?

Sen, että tutkijankin on syytä ymmärtää mistä, kuka ja milloin päättää ja miten päätöksiin oikeasti voi tutkimuksella vaikuttaa. Jos huutaa koko ajan vastavirtaan tai on

jopa välinpitämätön silloin kun nimenomaan pitäisi tarjota tutkimustuloksiaan pyrkien vaikutukseen, ei anna omalle tutkimukselleen mahdollisuutta vaikuttaa. Harva meistä on niin suuri tähti tai sellaisen vääjäämättömän tiedon omistaja, että se murtaa päätökset ja prosessin pelkällä älyn voimalla.

Juuri nyt on taas käynnissä seuraavan tavoitetilan taustatutkimukset ja ensi vuonna on johtopäätösten vuoro siitä, miten maailma muuttuvine riskeineen ja mahdollisuuksineen vaikuttaa nimenomaan Suomen puolustusvalintoihin. Tätä seuraa konkretisointi tavoitetilatyössä – johon siihenkin suosittelen osallistumista tai ainakin varmistumista siitä, että omat ideat ovat mukana oikein ymmärrettyinä – ja edelleen julkisesti selontekotyö sekä asioiden vieminen kehitysohjelmaan suorituskykyinä. Neljän vuoden sykli jauhaa ja suorastaan tarjoaa ne hetket, joiden kautta tutkimus voi vaikuttaa ja muuttua suorituskyvyksi.

Opetelkaa prosessi ja tehkää siitä itsellenne vaikutusväylä.

Tulevaisuusnäky vuosituhannen alusta tämän päivän hybridivaikuttamisesta

Seuraavassa sessiossa esittelemme kirjan, jossa oma osani oli arvioida noin viisitoista vuotta sitten tehtyjä tutkimuksellisia ennakoiteja tähän päivään. Varastan siitä itseltäni palan, jossa tarkastelimme hybridivaikuttamista ja hybridisodankäyntiä sekä sille vasteena nykyistä kokonaisturvallisuuden käsitettä.

Ensimmäiseksi muutama varoituksen sana ennakoinnista.

Kun vertaa aikoinaan käytyä sotaa niihin ajatuksiin, jollaisina tuleva sota sitä ennen nähtiin, on syytä varovaisuuteen. Vain sodan aloittaja, jos hänkään, tiesi koska, keitä vastaan ja millaisin tavoittein tuo sota käydään. Taistelun tasolla on toki mahdollista tehdä analyysia siitä, kuinka hyvin sotakoneet oli rakennettu voittamaan toisensa ja tästä peilaten tutkimukseenkin. Kelpo esimerkki tällaisesta analyysista on kirjasarjan ensimmäinen osa, joka on jo saatavilla ja ladattavissa.

Pääosa sodista jää kuitenkin sotimatta, mutta niihinkin pitää varautua. Ensimmäisessä osassa on yksi tällainen esimerkki, brittiläinen näkemys taktisin ydinasein tuettavasta sotilaallisesta taistelusta, jollaista emme ole ainakaan vielä nähneet. Se, ettemme ole ei johdu siitä, etteikö tällaiseen olisi oltu valmiina vaan siitä, ettei tällaista tarvittu tai uskallettu käynnistää.

Vuosituhannen vaihteen omiakin ennakoitejamme on syytä peilata kaikkiin niihin sodan muotoihin, jotka juuri nyt olisivat mahdollisia ja joista hybridiksi kutsuttu on yksi, ehkäpä jopa todennäköisin vaikken uskokaan, että se on jo sotana käynnissä.

Vesa Valtonen aloitti viranomaisyhteistyön tutkimisen vuosituhannen vaihtuessa väitellen asiasta tohtoriksi vuonna 2010. Hän on tällä hetkellä turvallisuuskomitean pääsihteeri ja kokonaisturvallisuuden mallin keskeinen rakentaja. Hän arvioi omassa artikkelissaan kykyämme aikoinaan nähdä nyt hybridiksi kutsumamme ilmiö.

Vesan artikkeli perustuu julkisiin selontekoihin, strategioihin ja ennakoiteihin, joten tutkijoiden työpanoksen näkee lähinnä niiden läpi. Toisaalta näin näkee sen, mikä eniten vaikutti kokonaisuuteen ainakin jonkinlaisena tahdonilmauksena, selonteot ja strategiathan eivät ole julkishallinnossa johtajia sitovia ja niissä on tyypillisesti paljon enemmän vaateita kuin on kohdentaa resursseja toimijoille.

Vesan mielestä hybridi paitsi nähtiin, siihen myös varauduttiin. Juha-Antero Puistola puki tilanteen sanoiksi 15.2. hybriditurvallisuuden tutkimusseminaarissa näin: ”*Kun kokonaismaanpuolustuksen ja varsinkin kokonaisturvallisuuden asettaa peilin eteen, siinäähän se hybridi on peilikuvana*”.

Itse otin toisenlaisen näkökulman jossa ”leikkasin ja liimasin” vuosituhannen alun maanpuolustuskorkeakoulun tutkimuksesta palat, jotka kokosin uudelleen hybridiksi. Näin järjestelty teksti on kestänyt aikaa ollen paikoitellen hyvinkin osuvaa. Toisaalta kun yli tuhannesta sivusta kokoa parikymmentä, voinee todistaa lähes mitä vain. Päätin kuitenkin jättää asian lukijan itsensä arvioitavaksi.

Mutta vaikuttiko tutkimus kokonaisturvallisuuteen?

Asia, joka siirtyy tutkimuksesta selontekoon ja siitä ainakin osin myös tehtäväksi ja lopuksi kyvyksi, vaikuttaa. Asia muuttuu ja voi vaihtaa jopa kontekstia, mutta tutkimus tuottaa näin turvallisuutta.

Asia, joka jää sivuun joko jo alun perin tai niin pitkälle listalle, että se priorisoidaan toimien ulkopuolelle, ei vaikuta ainakaan suoraan. On myös todennäköistä, että osa unohtuu matkan varrella, kun sitä ei heti tarvita korvautuen muilla asioilla. Tällaisen voi toki jälkikäteenkin löytää ja asiasta ehkä oppia. ”Tiede ja ase” vuosijulkaisu skannattiin muutama vuosi verkkoon juuri tästä syystä, samoin on tehty lähes kaikille sotatieteiden alojen julkaisuille. Tutkimus ei muutu historiaksi siksi että se on tehty aikoja sitten, koska tutkittu tieto ei vanhene kuten me.

Vinkkinä edelleen niille, joilla on tehtävänä perustella tutkimuksen hyödyllisyyttä päättäjille yleensä. Julkaiskaa tutkimustulokset yleiskielellä uudelleen silloin kun niihin liittyvä suorituskyky marssii kentälle ja on kaikkien huulilla. Näin kunkin ajan päättäjät ymmärtää paremmin, mitä hänen edeltäjänsä (sana on monikossa) ovat tutkituttaneet ja miten tutkimus on sitten muuttunut suorituskyvyksi. Aito tieto ei vanhene eikä normaali ihminen edes ehkä ymmärrä, että se oli tehty jo paljon aiemmin.

Päätän Puistolan hybriditutkimusseminaarin vähän pessimistisiin avaussanoihin ”*valtava akateeminen, tai puoliakateeminen, tai virkatyö, joka sekin voi olla tutkimusta, ei ehkä kuitenkaan päädy päätöksentekoon*” sillä lisäyksellä, että seminaarissa keskusteltiin paljon nimenomaan tutkijaverkoston yhteistyöstä ja mukaan menosta tiedon käyttäjän prosesseihin. Vaikuttavuus vaatii kestävyyttä.